

Pedagogical significance of forming creative activity and skills in students

Najiyeva SOJIDA

Samarkand State Institute of Foreign Languages

ARTICLE INFO

Article history:

Received February 2021
Received in revised form
28 March 2022
Accepted 20 April 2022
Available online
15 May 2022

Keywords:

Creativity,
environment,
purpose,
student,
invention,
pedagogy,
creation,
independent,
work,
conclusion,
skill,
knowledge,
skills,
qualificat.

ABSTRACT

This article discusses the formation of creative abilities and skills in student activities, education, development of professional skills and abilities, targeted orientation of the younger generation, comprehensive improvement of their spiritual beliefs, worldview, abilities in terms of social needs.

2181-1415/© 2022 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol3-iss4/S-pp91-96>

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Талабалар ижодий фаолияти ва маҳоратини шакллантиришнинг педагогик аҳамияти

АННОТАЦИЯ

Калит сўзлар:

ижод,
муҳит,
мақсад,
талаба,
ихтиро,
педагог,
яратиш,
мустақил,
асар,
хулоса,

Ушбу мақолада моҳир ижодкор талабалар, устозларда педагогик маҳоратни шакллантириш таълим-тарбияни оптималлаштиришнинг касбий кўникма ва малакалар тизими ҳисобланиб, асосан, ёш авлодни мақсадга мувофиқ йўналтириш, уларнинг маънавий эътиқодини, дунёқарашилини, қобилиятини ижтимоий эҳтиёж нуқтаи назаридан ҳар томонлама ривожлантириш ва такомиллаштириш ҳақида сўз боради.

маҳорат,
билим,
кўникам,
малака.

Педагогическое значение формирования творческой активности и навыков у студентов

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

Творчество,
среда,
цель,
студент,
изобретение,
педагогика,
творчество,
самостоятельность,
работа,
умение,
знания,
навыки,
квалификация.

В данной статье рассматривается формирование у талантливых студентов, учителей, а также педагогических навыков у студентов, система профессиональных навыков и компетенций для оптимизации обучения, в основном направлять подрастающее поколение к цели, для развития и совершенствования их духовных убеждений, мировоззрения, способностей с точки зрения социальных потребностей.

Ўзбекистон Республика Президентининг 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947-сонли Фармони билан тасдиқланган “2017–2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устивор йўналиши бўйича Ҳаракатлар Стратегияси”да миллий кадрларнинг рақоботбардош ва умумжаҳон талабларига мос қилиб тайёрлаш лозимлиги ҳақида тўхталиб ўтилган.

Демак, рақоботбардош кадрларни тайёрлаш бугунги кунда устозлар олдида турган вазифалардан биридир. Жамиятнинг юксалиб ривожланиши илми, билимни инсонларнинг илмий салоҳиятига боғлиқлиги ҳеч биримизга сир эмас. Шунинг таъкидлаш жоизки, энг аввал ижодкор қобилиятли талабаларни аниқлай олишимиз керак. Бунинг учун ҳар бир илмий ходим учун, иқтидорли талаба учун, қобилиятини, маҳоратини максимум даражада намоён этувчи шароитни яратиш лозим бўлади.

Бу имконият ва шароитдан келиб чиқиб, илмий ходим, талаба ўз устида ишлайди ва ижод қилади. Илмда самарали меҳнат қилиб, кашфиётлар билан бойитиб, олимлар сафини кенгайтиди. Бошқалардан кўра кўпроқ ижодга интиладиган талабаларга эътибор бериш даркор. Аслида, ижодий қобилиятнинг туғма белгилари ҳар қандай одамга, ҳар қандай нормал болага хосдир. Фақат уни очиш, шакллантириш ва ривожлантириш керак. Бироқ ижодий жараён моҳияти ҳамма учун бир хилдир. Ижод элементлари кундалик ҳаётини вазифаларни ечишда кўринадиган, яна уларни оддий фикрлаш жараёнида ҳам кўриш мумкин. Ижоднинг ягона таърифи ҳозирча йўқ, бироқ у ҳақида аниқ тушунча ҳосил бўлган.

Талабаларни ижодга ундаш учун уларга стимул бера олишимиз лозим. Улар ўша стимул асосида ўз устидан ишлайди. Янги-янги кашфиётлар яратади. Чех педагоги Я.А. Коменский ўзининг “Буюк дидактика” асарининг IV бобида “Ҳаммани-ҳамма нарсага ўргатиш мумкин”, деган ғояни илгари сурган. Шу фикрга

асосан, биз ўрганувчида хоҳишни ҳосил қилишимиз керак бўлади. Ўқитиш санъатини яхши билган киши инсон онгини хоҳлаганича ривожлантириши мумкин. Бунинг учун ўқитувчида ёки ўргатувчида педагогик маҳорат бўлиши лозим, деган хулосага келамиз. Талабалардаги шижоат, маҳоратни кўра билган моҳир устоз уларга педагогик жиҳатдан ёндашиб, йўл-йўриқлар кўрсатиб бора олса, талабаларда ижодкорлик аста-секин шаклланиб, ривожланиб боради.

Ёш авлодни ўқитиш, келажакда баркамол инсон, мустақил фикрловчи шахс сифатида тарбиялаш каби мураккаб масалаларни ҳал қилиш ўқитувчининг ғоявий эътиқоди, касбий маҳорати, билимдонлиги, маданиятига боғлиқ эканлиги ҳеч биримизга сир эмас. Талабалар келажакдаги бизнинг фаолиятимизни давом эттирувчи касб эгалари саналади. Шу боис педагоглар зиммасида ёшлар қалбига илм уруғини экиш ва парвариш қилиш вазифаси юклатилади ҳамда талабалар фаолиятидаги ижодкорлик ва маҳоратни шакллантириш устозлар зиммасидаги вазифа ҳисобланди. Демак, замонавий педагог талаба, ўқувчига таъсир этиш, унинг истакларини, эътиқодини қизиқиш ва имкониятларини шакллантира билиши керак. Шундай экан, замонавий мактаб ва олий мактабларга юксак маълумотли, фаол изланувчан, устоз-педагог кераклиги ҳеч биримизга сир эмас. Бундай педагоглар ижодкор талабалар сафини кенгайтиради. Илм-фан ривожига ўз ҳиссасини қўшади.

Чунки моҳир ижодкор талабалар бўлғуси мутахассислар, педагоглар, устозлардир. Шу жиҳатдан педагогик маҳоратни талабаларда шакллантириш таълим-тарбияни оптималлаштиришнинг касбий кўникма ва малакалар тизими ҳисобланиб, асосан, ёш авлодни мақсадга мувофиқ йўналтириш, уларнинг маънавий эътиқодини, дунёқарашини, қобилиятини ижтимоий эҳтиёж нуқтаи назаридан ҳар томонлама ривожлантириш ва такомиллаштиришдан иборат. Айниқса, ўқувчи – талаба эҳтиёжини ва эътиқодини унинг қобилияти ва амалий кўникмаларини маҳоратсиз, педагогсиз шакллантириш мумкин эмас. Педагог талабанинг билиш қобилиятларини намоён қилишнинг барча воситаларига риоя қилишини ва уларнинг шароитга қараб қўлланишини билиши керак. Шунда талабалардаги ижодкорлик, маҳорат янада ортади.

Зеро, ўқитувчи – ёшларнинг дўсти ва йўл кўрсатувчиси мураббийсидир. Таълим ва тарбия соҳасидаги ислохотлар, биринчи навбатда, ўқитувчининг шахси билан боғлиқдир. Шунга кўра, аввало, бўлғуси ўқитувчи шахсини шакллантириш, уни таълим ва тарбиянинг самарали шакл ва методлари, воситалари асосида ҳар томонлама пухта билимли, юксак маданиятли инсон қилиб камол топтириши лозим. Булар ўқитувчининг касбий етукликка эришиши, ўз ишига ижодий ёндашишида катта рол ўйнайди.

Талабалар ўзларидаги ижодкорликни шакиллантириши учун таълим ва тарбияда самарали натижаларга эришишлари йўлида ўз устида ишлаш қобилияти, маҳоратини ижодкорлиги орқали намоён эта олишини англаши даркор. Ижодкорлик ҳаётда инсонларга юқори марраларга эриша олишида жуда катта аҳамиятга эга. Шахслардаги устунликнинг бир белгиси унинг яратувчанлик, ижодкорлик қобилиятидир. Агар ўқувчи қизиқмай, диққат қилмай, тушунмай ўқиса, унинг билими пухта бўлмайди. Қайси фанни ўқитишдан қатъи назар, аввало, ўқувчиларда шу фанга астойдил қизиқиш уйғотиш, уни ўрганишнинг зарурлиги, аҳамияти кабиларни исботлаб бериш лозим. Ижод педагогикасини

ўрганиш талантларнинг кашф этилиши, кашфиётчиларнинг ривожланиши ва, ўз навбатида, илмий ва ижтимоий тараққиётга йўл очади. Ижод жараёнини педагогик жиҳатдан ўрганишдан мақсад – ижодий муҳит ижодий иқлим, ижодкор талабаларга шарт-шароитлар яратиш уларга кўмаклашишдир.

Ҳар бир ижод маҳсули мураккаб жараён бўлиб, у ижодкор инсоннинг эҳтиёжлари, қадриятлари ва унинг дунёқараши ҳақида бошқаларга ахборот беради. Ижод фаолияти бу янги нарсалар ихтиро қилиш, кишиларни ҳайратга соладиган янгиликлар ва санъат асарларини яратишдир. Ҳар қандай инсонда ижод куртаклари бор, уни ривожлантириш учун меҳнатда, изланишда бўлиши керак. Ижодни шакллантириб ривожлантириш ижодкор шахснинг кўп жиҳатдан ўзига ва истеъдодига боғлиқдир. Агар шахс изланса, ўз қобилиятлари устида ишласа, ўзидаги яхши фазилатларни камол топтурса, унинг обрўси, мавқеи ҳам шу даражада юксалади ва доимо эл назарида бўлади.

Илмий муассасалардаги ижодий иқлим ижодий фикрларга, илмий натижа ва ютуқларга эришиш ва жорий этиш ҳамда ижодкорлик фаолиятига қулай шароитлар яратиб бериши даркор. Ижоднинг маҳсули фақат моддий нарсалар эмас, балки янги фикр ва ғоялар ҳам бўлиши мумкин, лекин улар бирданига моддий самара бермайди. Ижод бу турли ҳудудий ва чегарали, моддий ва номоддий янгиликлар яратиш ва ихтиро қилишдир. Ижод жараёни вазифа қўйиш, фикрни шакллантириш, фикрни амалга оширишдан иборатдир. Ижодкорлик психологик жиҳатдан шахс қобилияти, ақлий хусусиятлари, темперамент, ёши, характер ва бошқаларга боғлиқдир.

Шахснинг тирик мавжудотлардан фарқи ва устунлигининг бир белгиси унинг яратувчанлигидир. Ижод орқали шахс ўз билим ва қадриятлари даражасини кўрсатади. Ижодкорлик бирор-бир режа асосида амалга ошмайди. Инсоннинг ўз ижодий фаолиятини ошириши учун меҳнат қилиши ва изланишда бўлиши лозим. Аслида, ижод қобилиятларнинг туғма белгилари – ҳар қандай кишига, ҳар қандай болага хос бўлган жараён. Фақат уни очиш ва ривожлантира олиш керак. Ижод самарадорлиги учун ғояларнинг ўрни ҳам аҳамиятлидир. Ғоялар қанча кўп бўлса, фикрлар шунчалар тез ишлайди. Ғояларни танлаш имконияти яна ҳам ортади. Фикр ёки ғояларни ўстириш бу талабанинг ёки шахснинг индивидуал хусусияти ҳисобланади. Бу илмий, бадий адабиётларни кўп ўқиш ва қизиқиш туфайли вужудга келади.

Талабаларга маҳорат ва ижодкорликнинг таълим ва тарбияда самарали натижаларга эга эканлигини, бунинг учун талаба ўз устида ишлаши қобилияти, маҳоратни ижодкорлиги орқали намоён эта олишини англаши даркор. Педагогик маҳоратни шакллантириш тўғрисида тушунчалар бериш, бу жараёнда фанлар интеграцияси, педагогик маҳоратни шакллантиришнинг омиллари ва компонентлари ҳақида маълумотларни талабалар онгида шакллантириш лозим Ёш авлодни ўқитиш, келажакда баркамол инсон, мустақил фикрловчи шахс сифатида тарбиялаш каби мураккаб масалаларни муваффақиятли ҳал қилиш кўп жиҳатдан ўқитувчининг ғоявий эътиқодининг касбий маҳорати, билимдонлиги, маданиятига боғлиқлиги ҳеч биримизга сир эмас. Замонавий педагог талабаларга таъсир этиши, унинг истакларини, эътиқодини, қизиқиш ва имкониятларини ҳисобга олган ҳолда уларга имкониятлар яратишга ҳаракат қилиши лозим. Педагог талабанинг билиш қобилиятларини намоён қилишнинг барча воситаларига риоя

қилишини ва уларни шароитига қараб қўлланишини билиши керак. Шунда талабалардаги шижоат ортиб, ижодкорлик, маҳорат янада ортади. Шахслардаги устунликнинг бир белгиси унинг яратувчанлик, ижодкорлик қобилияти эканлигига амин бўлишади.

Қобилиятли ижодкор талаба ўз-ўзини тарбиялаш билан бирга ўз устида тинмай ишлаб, ўзининг ғоявий-сиёсий онгини доимий равишда ўстириб ва ижодкорлик маҳоратини такомиллаштириб боради. Маҳоратли ижодкор талаба ҳамма вақт ўз соҳасидаги янгиликларни билишга интилади ҳамда мутахассисларнинг тажрибаларидан фойдаланади, ўз шахсий тажрибаларини солиштиради ва ўз шахсий тажрибаларини умумлаштиришга ҳаракат қилади. Ижодкор маҳоратли талаба ўзида кузатувчанликни, ижодкорликни тарбиялаши лозим. Талабанинг мустақил билим эгаллаши ва малакасини ошириши зарурий шартлардандир. Агар шахс изланса, ўз қобилиятлари устида ишласа, ўзидаги яхши фазилатларни камол топтирса, унинг меҳнати самараси юзага чиқади, юксалади ва доимо халқ ҳурматига сазовор бўлади.

Умуман олганда, педагогик-психологик фанлар тизимида ва амалиётда жуда катта тажриба, билимлар манбаи, тавсиялар тўпланган бўлиб, булар ўқитувчиларга, бўлғуси мутахассисларга маълум тизим ҳолида етиб бориши, улар ижодий имкониятлар ривожига таъсир этиши керак. Бу эса ана шундай билимларни – тизимли ва, айниқса, олий маълумотли бўлғуси мутахассисларни тайёрлаш учун зарур бўлган қўлланмалар яратиш зарурлигини келтириб чиқаради. Талабаларнинг бўлажак касбий тайёргарлик даражасида ва бошқа шароитлари ҳисобга олиниб уларни билим, кўникма, малакалар билан қуроллантириш устозлар олдидаги энг муҳим вазифа ҳисобланади. Ҳозирги замон узлуксиз таълим тизимида бўлажак мутахассисларнинг ижодий қобилиятларини ривожлантириш учун шароит яратиш, чуқур илмий, касбий-педагогик тайёргарликка эришишга имкон яратишни назарда тутаяди. Бўлғуси мутахассислар қанчалик кучли кадрлар бўлиб етишса, жамиятимиз, давлатимиз шунчалик юксалиб ривожланади.

Аниқ фанлар эмас, ижтимоий гуманитар фанлардан педагогик – психологик фанлар тизимида бу масалага маълум даражада аҳамият берилган бўлса-да, лекин республикада яхлит бир тизим тарзида ўрганилиб, кенг қўллаши учун дарслик ва ўқув қўлланмалар ишлаб чиқарилмоқда. Умуман олганда, бўлғуси мутахассис маҳорат қирраларини мукамал билиши, бу борада етакчи моҳир мутахассислар педагогик иш тажрибаларини ўрганиши зарур. Моҳир мутахассис бўлиш, аввало, ўқитиш тизимига боғлиқ бўлиш билан бирга ўқиётган одамнинг ҳарактерига ҳам боғлиқдир. Шунинг учун олий таълим тизимида, аввало, олий ўқув юрти талабаларини ўқитиш жараёнида юқори касбий маҳоратга эришувини таъминлашга асосий эътиборни қаратиши керак.

Шуларнинг диққат марказида эса психологик-педагогик фанлар туради. Шахс сифатида бундай кадрлар ҳар томонлама ривожланган илмий тафаккурга эга бўлган, кенг қўламдаги умуммаданий ва ўзлигини узлуксиз ривожлантириш қобилиятига эга бўлиши керак. У фуқоро сифатида ўз жабҳаси, шаҳри, қишлоғи, маҳалласи, мактабининг долзарб муаммоларини ҳал қилишда фаол иштирок эта олиши зарур. Ижтимоий-иқтисодий тайёргарликка эга бўлиши, миллий маданиятни ва бошқа халқлар маданиятининг энг яхши ютуқларини эгаллаган бўлиши ва уларни ўз атрофидаги кишиларига етказа олиши керак.

Ҳар бир ўқувчи ўқишда ўз имкониятларини аниқлаш ва ўқитувчи томонидан таклиф этилган материални ўрганиш даражаларига мослашиш имкониятига эга бўлади. Ўқитувчи ва талабанинг биргаликдаги фаолиятини режалаштириш тамойилини қўллаш катта тарбиявий аҳамиятга эга. Талабаларни топшириқларни ўз вақтида бажаришга ўргатиш уларни масъулият билан ўрганишга ўргатиш демакдир. Режалаштириш ғояси ўқитиш мақсадлари миқёсида ва модулли дастурлар, модуллер ва ўқув элементларини ўқув материали мазмуни даражасида амалга оширилади. Ҳар бир ўқув курси ҳар бир ўқув дастурида мавжуд бўлган, назарий ўқув материали мазмунининг модуллари – блоклар ва ўқув малакалари ва кўникмалари алгоритмик кўрсатмалари блокларидан иборат ўқув модуллари (мавзулари)ни ўз ичига олади.

Демак, талабалар ижодини, маҳоратини оширишда уларга қулай имконият ва шарт-шароитлар яртиб беришимиз лозим. Кредит-модуль таълим технологиясида талабалар мустақил таълим жараёнида кўпроқ ўз устиларида ишлайди ва ижодкорлигини оширишда янада фаол иштирокчига айланади, деб ҳисоблаш мумкин.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республика Президентининг 2019 йил 8 октябрдаги ПФ–5847-сонли Фармони.
2. Я.А. Коменский. Буюк дидактика – Т.: Ўқитувчи 1990. – Б. 61.
3. Азизхўжаев Н.Н. Педагогик технология ва педагогик маҳорат. – Т.: 2018. – Б. 60–61.
4. Юсупов Ҳ, Эшпўлатов Ш. Бўлажак бошланғич синф ўқитувчиларида педагогик маҳоратни шакллантириш. – Самарқанд. – 2011. – Б. 45–49.
5. Салахутдинова М. Ижод психологияси. – Самарқанд. – 2010. – Б. 6–10.